

Karolina Tuomisto
Paula Tiittala
Otto Helve
Johanna Vuori

Turvapaikanhakijoiden sekä oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden kunnalliset sote-palvelut

Kuntakyselyn tulokset

RAPORTTI

Raportti 18/2016

Karolina Tuomisto, Paula Tiittala, Otto Helve, Johanna Vuori

Turvapaikanhakijoiden sekä oleskelu- luvan ja kuntapaikan saaneiden kunnalliset sote-palvelut

Kuntakyselyn tulokset

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-302-773-2

ISBN 978-952-302-747-3

ISSN 2323-363X

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-747-3>

Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy
Helsinki, 2016

Tiivistelmä

Vuonna 2015 Suomesta haki turvapaikkaa poikkeuksellisen suuri määrä henkilöitä. Turvapaikanhakijoita oli yhteensä 32 476, joista lähes joka neljäs (7634) oli alaikäinen. Vuoden 2016 syyskuuhun mennessä on hakijoita ollut noin 4500. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto järjestetään vastaanottokeskuksissa (VOK), joita on ollut yli sadassa kunnassa. Jos henkilölle myönnetään turvapaikka Suomesta, hänelle osoitetaan kotikunta tai hän voi itse muuttaa kuntaan. Syyskuussa 2016 vastaanottopalvelujen piiriin kuului edelleen noin 23 000 henkilöä.

Kesällä 2016 Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) sekä aluehallintovirastot (AVI) toteuttivat kunnanjohtajille suunnatun kyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää turvapaikanhakijoiden sekä oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen (sote-palvelut) kysyntää, järjestelmän kuormittumista sekä ennakoita tilanteen kehittymistä. Kyselyyn vastattiin 158 kunnasta. Vastaajana oli useimmiten kunnan- tai kaupunginjohtaja.

Yleisesti ottaen kunnat kokivat sote-palvelujen kysynnän ja tarjonnan olevan tasapainossa. Turvapaikanhakijoiden pääsy kunnallisiin sote-palveluihin oli kuitenkin eriarvoista: osassa kunnista turvapaikanhakijat eivät saaneet heille kuuluvia palveluita. Joissakin kunnissa ajateltiin virheellisesti, että yksityiset palveluntuottajat ja VOK:ssa työskentelevät sairaan- ja terveydenhoitajat toteuttavat kaiken turvapaikanhakijoiden terveydenhuollon. Monessa kunnassa oli myös epäselvyyttä eri väestöryhmien oikeuksista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Valtaosa kunnista ei kokenut muutosta turvapaikanhakijoiden julkisten sosiaali- ja terveystalveluiden kysynnässä vuonna 2016, vaikka neuvola- ja kouluterveydenhuollon palvelujen piiriin kuuluvien alaikäisten määrä lisääntyi. Kunnilla on velvollisuus järjestää lasten- ja äitiysneuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, välttämätön erikoissairaanhoido, päivystys sekä tartuntatautien torjunta alueellaan, mutta jotkut kunnat ilmoittivat, etteivät he tuota näitä palveluita turvapaikanhakijoille.

Monissa kunnissa koettiin eri tahoilta saatujen ohjeiden olevan ristiriitaisia: esimerkiksi alueelliset ohjeet ovat paikoitellen olleet valtakunnallisista ohjeista eriäviä. Joillakin kunnilla oli myös huolia liittyen yleisen suvaitsemattomuuden lisääntymiseen, kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden tulevaisuuteen ja kotouttamiskorvausten määrään.

Kunnat listasivat voimavaroikseen kotouttamisessa erityisesti henkilöstön osaamisen, työntekijöiden tai päättäjien asenneilmapiirin sekä palvelujen saatavuuden. Toisaalta osassa kunnista henkilöstön osaaminen (mm. kieli- ja kulttuuriosaaminen) koettiin haasteeksi: myös henkilöstön riittävyttä sekä puutteita muiden palvelujen saatavuudessa (mm. tulkkipalvelut) pidettiin haasteena.

Turvapaikanhakijoiden julkisten sote-palveluiden saatavuudessa on edelleen kehitettävää, jotta pääsy palveluihin toteutuisi lainsäädännön mukaisesti ja kansallisesti yhteneväisesti. Laadukkailla sote-palveluilla on keskeinen rooli kotoutumisessa, jonka vuoksi on tärkeä panostaa mm. kotoutumiskoulutuksen saatavuuteen ja henkilökunnan osaamiseen. Yhdenvertaisen kohtelun edistämiseen on syytä kiinnittää huomiota myös sote-palveluissa. Kyselyn vastausten perusteella on laadittu suosituksia turvapaikanhakijoiden sote-palveluiden kokonaistilanteen parantamiseksi. Suositukset on esitetty myös ruotsiksi ja englanniksi ja ne löytyvät tämän työpöperin osiosta 5 Suositukset.

Avainsanat: turvapaikanhakijat, sote-palvelujen käyttö ja kysyntä, kotouttaminen

Sammandrag

År 2015 sökte ett exceptionellt stort antal personer asyl i Finland. Det totala antalet asylsökande uppgick till 32 476, varav nästan var fjärde sökande (7 634) var minderårig. År 2016 uppgår antalet sökande fram till slutet av september till cirka 4 500. De asylsökande tas emot vid förläggningar som har funnits i mer än 100 kommuner. Om en person beviljas asyl i Finland, får personen en hemkommun, eller också kan personen själv flytta till en kommun. I september 2016 omfattade mottagningstjänsterna fortfarande cirka 23 000 personer.

Under sommaren 2016 genomförde Social- och hälsovårdsministeriet, Institutet för hälsa och välfärd och regionförvaltningsverken en enkät som riktar sig till kommundirektörer. Syftet med enkäten var att kartlägga efterfrågan på offentliga social- och hälsovårdstjänster bland asylsökande och personer som beviljats uppehållstillstånd och kommunplats samt belastningen på systemet och förutse hur situationen utvecklas. Totalt 158 kommuner besvarade enkäten.

Allmänt taget upplever kommunerna att utbudet av och efterfrågan på social- och hälsovårdstjänster är i balans. Tillgången till kommunala social- och hälsovårdstjänster är dock ojämlik bland de asylsökande: i en del kommuner har de asylsökande inte fått de tjänster som de har rätt till. I en del kommuner trodde man felaktigt att de privata serviceproducenterna samt de sjukskötare och hälsovårdare som arbetar vid förläggningarna tillhandahåller all hälso- och sjukvård för de asylsökande. I många kommuner råder det dessutom oklarhet om de olika befolkningsgruppernas rätt till social- och hälsovårdstjänster.

I största delen av kommunerna har man inte märkt någon förändring i efterfrågan på offentliga social- och hälsovårdstjänster bland asylsökande år 2016, även om antalet minderåriga som omfattas av rådgivningens och skolhälsovårdens tjänster har ökat. Kommunerna är skyldiga att tillhandahålla barn- och mödrarådgivning, skol- och studerandehälsovård, nödvändig specialiserad sjukvård, jour och bekämpning av smittsamma sjukdomar inom sitt område, men en del kommuner uppgav att de inte producerar dessa tjänster för asylsökande.

I många kommuner upplevs anvisningarna från olika instanser som motstridiga: till exempel har de regionala anvisningarna på vissa ställen avvikit från de nationella anvisningarna. I vissa kommuner oroar man sig också för den växande allmänna intoleransen, framtiden för asylsökande som fått ett negativt beslut och integrationsersättningarna.

Som resurser i integrationen uppgav kommunerna framför allt personalens kompetens, attityderna bland de anställda eller beslutsfattarna och servicetillgången. Å andra sidan upplevs personalens kompetens (bl.a. språk- och kulturkompetens) som en utmaning i vissa kommuner. Även personalresurserna och brister i tillgången till andra tjänster (bl.a. tolktjänster) lyftes fram som utmaningar.

Tillgången till offentliga social- och hälsovårdstjänster behöver ännu utvecklas för att de asylsökande ska få service enligt lagstiftningen och på ett nationellt enhetligt sätt. Högklassiga social- och hälsovårdstjänster har en central roll i integrationen, och därför är det viktigt att satsa på bland annat tillgången till integrationsutbildning och personalens kompetens. Det finns skäl att fästa vikt vid jämlikt bemötande också inom social- och hälsovården. Utifrån enkätsvaren har man tagit fram rekommendationer för att förbättra den övergripande situationen när det gäller social- och hälsovårdstjänster för asylsökande. Rekommendationerna finns också på svenska och engelska i detta diskussionsunderlag i del 5, Rekommendationer.

Nyckelord: asylsökande, rätt till social- och hälsovårdstjänster, efterfrågan på social- och hälsovårdstjänster, integration

Abstract

In 2015, an exceptionally large number of people applied for asylum in Finland. Altogether, there were 32,476 asylum-seekers, of which nearly every fourth applicant (7,634) was a minor. By September 2016, the total number of applicants was approximately 4,500. Asylum-seekers are received in reception centres, which have been established in more than a hundred municipalities. If a person is granted asylum in Finland, they are assigned a municipality of residence or they can move to a municipality independently. As of September 2016, some 23,000 persons were still within the domain of reception services, awaiting a decision on their application.

In the summer 2016, the Ministry of Social Affairs and Health, the National Institute for Health and Welfare of Finland and the Regional State Administrative Agencies conducted a survey targeted at municipal chief executives. The purpose of the survey was to establish the extent of the demand for public social welfare and health care services (SOTE services) by asylum-seekers on one hand and persons who have received a residence permit and been placed in a municipality on the other hand, to establish the burden that this has on the health system, and to anticipate the development of the situation. Responses were received from 158 municipalities

Generally speaking, the municipalities felt that demand and supply with respect to SOTE services were in balance. Access to municipal SOTE services by the asylum-seekers, however, was unequal. In some of the municipalities asylum-seekers did not receive the services, which they were entitled to. Some municipalities erroneously thought that private service providers and nurses and public health nurses working in the reception centres would be responsible for providing all health care for asylum-seekers. In many of the municipalities there was a lack of clarity regarding the rights of various population groups to social welfare and health care services.

The majority of the municipalities did not experience any change in the demand for public social welfare and health care services by asylum-seekers during 2016, although the number of minors that should be covered by child health clinic and school health care services increased. The municipalities are required to organise child health and maternity clinics, school and student health care, essential specialised medical care, emergency care and prevention and control of infectious diseases in their area, but some municipalities reported that they do not provide asylum-seekers with these services.

Many of the municipalities found the guidelines received from various bodies conflicting. For example, the regional guidelines have sometimes differed from the national guidelines. Some municipalities also had concerns regarding the general climate of intolerance, the future of asylum-seekers who have received a negative decision and the amount of integration benefits paid by the State to the municipalities.

The municipalities listed, in particular, the competence of personnel, the attitudes of employees or decision makers and the availability of services as their resources in integration. Some of the municipalities, however, felt the competence of the personnel (e.g. language and cultural competences) to be a challenge. The inadequacies of personnel as well as deficiencies in the availability of other services (e.g. interpretation services) were also regarded as challenges.

There is still room for improvement in the availability of public SOTE services for asylum-seekers so that access to services is realised in accordance with the relevant legislation and in a consistent manner nationally. High quality SOTE services play a key role in integration, and for this reason it is important to invest in the availability of integration training and the competence of personnel. Attention should be paid to promoting equal treatment also in SOTE services. On the basis of the responses to the survey, recommendations have been drawn up to improve the overall situation regarding SOTE services for asylum seekers. The recommendations are also given in Swedish and English, and can be found in section 5, Recommendations, of this working paper.

Keywords: asylum-seekers, right to social welfare and health care services, demand for public social welfare and health care services, integration

Sisältö

Tiivistelmä	3
Sammandrag	4
Abstract	5
1 Johdanto	7
2 Tutkimusmenetelmät	8
3 Tulokset	9
3.1 Turvapaikanhakijoiden, oleskeluluvan saaneiden ja nk. paperittomien sote-palvelujen kysyntä kunnassa	9
Muutokset turvapaikanhakijoiden sote-palveluiden kysynnässä	10
Haasteet turvapaikanhakijoiden sote-palveluiden järjestämisessä	11
3.2 Kunnan turvapaikanhakijoille tuottamat sote-palvelut	12
3.3 Kuntaan muuttaneiden oleskeluluvan saaneiden sote-palvelut	13
Kotouttamisohjelma ja koordinaatio	13
Keskitetty vai hajautettu palvelumalli?	13
Asiakas- ja potilastietojen siirtyminen	13
Kuntien voimavarat, vahvuudet ja tulevaisuuden näkymät	14
3.4 Hallinto ja ohjeistus	15
3.5 Avoimet kysymykset	15
Turvapaikkaprosessi	15
Viranomaisviestintä ja -yhteistyö	15
Kotouttamisen suunnittelu	15
Suvaitsevaisuuden edistäminen ja asenneilmapiiriin vaikuttaminen	16
4 Johtopäätökset	16
4.1 Tutkimuksen rajoitukset	16
4.2 Kunnat kokevat sote-palvelujen kysynnän ja tarjonnan olevan tasapainossa	16
4.3 Turvapaikanhakijoiden pääsy kunnallisiin sote-palveluihin on eriarvoista	16
4.4 Valtakunnalliset ja alueelliset ohjeet ovat ristiriitaisia	17
5 Suositukset	18
Rekommendationer	18
Recommendations	19
Lähteet	20
Liite	
Sosiaali- ja terveydenhuollon kysely kunnanjohtajille	21

1 Johdanto

Vuonna 2015 Suomesta haki turvapaikkaa 32 476 henkilöä. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto järjestetään vastaanottokeskuksissa, joiden määrä kymmenkertaistui syksyn 2015 aikana. Vastaanottokeskuksia perustettiin saatavilla oleviin ja käyttötarkoitukseltaan sopiviin tiloihin ilman, että alueen palvelujärjestelmän sopeutuvuutta vastaanottoon ehdittiin arvioida. Enimmillään noin sadassa kunnassa oli vähintään yksi vastaanottokeskus. Vuonna 2016 hakijoita on ollut syyskuuhun mennessä noin 4500.

Maahanmuuttovirasto vastaa turvapaikanhakijoiden vastaanottopalveluiden järjestämisestä. Lain kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011) mukaan aikuiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja välttämättömiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin Suomessa. Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat puolestaan oikeutettuja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin samoin perustein kuin kuntien asukkaat. Lisäksi terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan kaikille kuuluu kiireellinen terveydenhuolto. Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista.

Kaikille Suomesta turvapaikkaa hakeville annetaan tietoa heidän oikeuksistaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin Suomessa. Lisäksi heille tarjotaan mahdollisuutta osallistua alkuterveyshaastatteluun, jonka yhteydessä voidaan todeta välttämättömän sairaanhoidon tarve, arvioida tarvittavat tartuntatautiin seulon-
tutkimukset sekä täydentää puutteellinen rokotussuoja. Aikuisten terveystarkastuksen tekee vastaanotto-keskuksen terveyden- tai sairaanhoitaja, lääkärin vastaanotolle ohjataan puolestaan lapset, raskaana olevat ja vammaiset henkilöt.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita turvapaikanhakijoille tuottavat lukuisat julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin toimijat mukaan lukien vastaanottokeskukset. Yksityiset terveystarkastusten tuottajat ovat sopineet Maahanmuuttoviraston kanssa maahantulotarkastusten sekä virka-ajan sairausvastaanoton tuottamisesta. Kuntien tulee puolestaan järjestää ympärivuorokautinen päivystys, välttämätön erikoissairaanhoito, äitiys- ja lastenneuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut ja rokotukset sekä vastata tartuntatautiin torjunnasta alueellaan. Maahanmuuttovirasto maksaa palvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset.

Jos henkilölle myönnetään turvapaikka Suomesta, hänelle etsitään asunto ja osoitetaan kotikunta, jonka jälkeen henkilö kirjataan kunnan asukkaaksi. Henkilö voi myös itse etsiä asunnon ja muuttaa kuntaan. Lain kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 mukaisesti kunta järjestää kotoutumispalveluita kaikille kuntaan muuttaville maahanmuuttajille. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kotouttamisesta valtio korvaa kunnalle kotouttamisesta aiheutuneet kustannukset kolmen vuoden ajalta. Lisäksi valtio voi korvata sairauden tai vamman pitkäaikaisia hoitokustannuksia kymmenen vuoden ajan kuntaan muutosta. Viive myönteisen turvapaikkapäätöksen ja kuntaan muuttamisen välillä voi usein olla huomattava. Myönteisiä päätöksiä turvapaikkahakemuksiin on vuoden 2015 alusta lähtien annettu noin 6500.

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) seuraa turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuollon toteutumista sekä toisaalta palveluntarjoajien sopeutumista kasvaneeseen kysyntään. Syksyllä 2015 yhdessä aluehallintoviranomaisten kanssa toteutettu seuranta osoitti, etteivät turvapaikanhakijat kuormittaneet julkisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajia merkittävästi.

Syksyllä 2016 vastaanottopalveluiden piiriin kuului 23 000 henkilöä, joten kuntien sote-palveluille on edelleen kysyntää. Yksi haaste turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuollon toteutumisessa on onnistuneen kotoutumisen edistäminen, jossa kunnilla on lain velvoittamana myös merkittävä rooli. Ajankohtaisen tilannekuvan saamiseksi STM, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) sekä aluehallintoviranomaiset (AVI) toteuttivat kunnanjohtajille suunnatun kyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää vastaanottopalvelujen piiriin kuuluvien turvapaikanhakijoiden sekä oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden (sote-palveluiden) kysyntää, kuormitusta sekä ennakoita tilanteen kehittymistä.

Tässä raportissa esitellään lyhyesti kyselyn tulokset ja niiden pohjalta vedettävät johtopäätökset suosituksineen.

2 Tutkimusmenetelmät

STM:n, THL:n ja AVI:n asiantuntijat laativat kyselyn aiempaan STM:n selvitykseen ja tietopuutteisiin perustuen. STM lähetti 15.6.2016 kunkin Suomen kunnan kunnanjohtajille osoitetun kirjeen, jossa pyydettiin kuntaa vastaamaan sähköiseen kyselyyn (Webropol) 15.7.2016 mennessä. Koska kyselyyn vastanneita oli vähän, kyselyn voimassaoloa jatkettiin 15.8.2016 saakka. Kyselyn vastaukset poimittiin analysoitavaksi 2.9.2016. THL:n asiantuntijat koostivat ja analysoivat kyselyn tulokset sekä laativat tämän raportin. Kysely on tämän raportin liitteenä.

Vastauksia kertyi 165 kappaletta: 7 kuntaa oli vastannut kahteen kertaan ja nämä vastaukset yhdistettiin analyysiä varten. Analyysissä oli mukana 158 kuntaa. Tilastollinen analyysi suoritettiin SPSS-ohjelmistolla (IBM SPSS Statistics 23) ja avointen vastausten laadulliseen analyysiin käytettiin teemoittelua. Yli puolet vastaajista (87/158) oli kunnan- tai kaupunginjohtajia tai heidän viransijaisiaan. Vastauksia tuli melko tasaisesti kaikkien aluehallintovirastojen alueilta: Pohjois-Suomen AVI:n osalta vastauksia oli selvästi vähemmän.

Taulukko 1. Kuntakyselyyn vastanneet kunnat aluehallintovirastoittain.

AVI	Kyselyyn vastanneita kuntia (%)	Kuntia yhteensä alueella
Etelä-Suomen AVI	39 (61 %)	64
Itä-Suomen AVI	25 (54 %)	46
Lapin AVI	9 (42 %)	21
Lounais-Suomen AVI	26 (57 %)	46
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	49 (58 %)	85
Pohjois-Suomen AVI	10 (26 %)	38

3 Tulokset

3.1 Turvapaikanhakijoiden, oleskeluluvan saaneiden ja nk. paperittomien sote-palvelujen kysyntä kunnassa

Tausta

- Aikuiset turvapaikanhakijat ovat Suomessa oikeutettuja kiireelliseen ja välttämättömään terveydenhuoltoon. Lain kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta mukaan alaikäiset turvapaikanhakijat ovat puolestaan oikeutettuja terveydenhuoltoon samoin perustein kuin kuntalaiset. Sekä aikuiset että alaikäiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja välttämättömiin sosiaalihuollon palveluihin. Maahanmuuttovirasto maksaa palveluiden tuottamisesta aiheutuneet kustannukset.
- Maahanmuuttovirasto vastaa turvapaikanhakijoiden terveystilavien järjestämisestä ja maksaa palveluiden tuottamisesta aiheutuneet kustannukset. Kunnat ja kuntayhtymät osallistuvat turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottamiseen. Kuntien vastuulla on ollut erityisesti äitiys- ja lastenneuvolan, opiskelu- ja kouluterveydenhuollon, päivystyksen ja välttämättömän erikoissairaanhoidon järjestäminen turvapaikkaa hakeville kunnan alueella oleskeleville. Kunnat vastaavat myös tartuntatautien torjunnasta alueellaan.
- Turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä on väistämättä lisännyt myös kunnallisten sote-palveluiden kysyntää. Syksyllä 2015 yhdessä aluehallintoviranomaisten kanssa toteutettu seuranta kuitenkin osoitti, etteivät turvapaikanhakijat kuormittaneet julkisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajia merkittävästi.
- Maahanmuuttovirasto ja THL selvittivät keväällä 2016 kunnallisten palveluiden saatavuutta vastaanottokeskusten terveydenhoitajien näkökulmasta. Kyselystä ilmeni, että useassa kunnassa turvapaikanhakijoilta oli evätyä pääsy kunnallisiin sote-palveluihin kuten lastenneuvolaan, kouluterveydenhuoltoon tai lastensuojeluun (Lääkärilehti 18/2016). Nämä kunnalliset palvelut koskettavat nimenomaan haurainta väestönosaa turvapaikanhakijoista – naisia ja lapsia. STM lähestyi kuntia keväällä sekä äitiys- että lastenneuvolapalveluita, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa ja lastensuojelua koskevilla kuntainfoilla (Kuntainfot 9.2.2016 ja 15.4.2016), jossa vahvistettiin, että kunnilla on vastuu palveluiden tuottamisessa.
- Paperittomalla henkilöllä tarkoitetaan muun kuin EU- tai ETA-valtion tai Sveitsin kansalaista tai kokonaan kansalaisuutta vailla olevaa henkilöä, joka oleskelee Suomessa ilman vaadittavaa viisumia tai oleskelulupaa tai muuten oikeutta saapua Suomeen ja oleskella Suomessa (THL 2014). Suomessa paperittomien henkilöiden kaltaisessa asemassa julkisten palvelujen suhteen ovat myös henkilöt, joilla ei ole riittävää sairastakuuden antamaa turvaa (THL 2014), sekä ne kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneet turvapaikanhakijat, jotka eivät vapaaehtoisesti ole poistuneet maasta ja joiden pakkopalautus ei ole mahdollinen (Maahanmuuttovirasto 10.8.2016).
- Paperittomia henkilöitä koskevaa erityislainsäädäntöä ei Suomessa tällä hetkellä ole. Täten paperittomat henkilöt ovat Suomessa oikeutettuja vain kiireelliseen sairaanhoitoon omalla kustannuksellaan. Poikkeuksena Helsinki (kaupunginhallitus 26.11.2013), Turku (kaupunginvaltuusto 16.11.2015) ja Espoo (kaupunginvaltuusto 21.11.2016) ovat erikseen päättäneet tarjota terveydenhuollon palveluja paperittomille. Paperittomilla ei myöskään ole oikeutta KELA:n myöntämiin sosiaaliturvaetuuksiin. Toisaalta eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin katsoo ratkaisussaan 18.12.2015, ettei oikeutta toimeentulotukeen ole toimeentulotukilain säädöksissä sidottu siihen, onko hakijalla pysyvää oleskelulupa tai EU/ETA-kansalaisten kohdalla pysyvää oleskeluoikeutta. Paperittomien määrän on ennakoitu kasvavan lisääntyvien kielteisten turvapaikkapäätösten myötä.

Muutokset turvapaikanhakijoiden sote-palveluiden kysynnässä

Kyselyssä selvitettiin sekä kuntien kokema muutosta turvapaikanhakijoiden sote-palveluiden kysynnässä että kunnan mahdollisuuksia vastata mahdollisesti kasvaneeseen kysyntään. Lisäksi selvitettiin, olivatko kunnat havainneet muutosta oleskeluluvan ja kunnasta kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sote-palveluiden tarpeessa. Kunnilta kysyttiin myös, oliko paperittomia henkilöitä hakeutunut sote-palveluihin heidän alueellaan.

Kaksi kolmesta kunnasta (62%, 92/149) totesi, ettei turvapaikanhakijoiden tai oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kysynnässä ollut tapahtunut merkittävää muutosta vuoteen 2015 verrattuna. Kolmasosa vastanneista (34%, 50/149) koki palvelujen kysynnän kasvaneen. Näistä kuusi kuntaa (4 %) koki kasvun olleen merkittävää.

Taulukko 2. Onko kuntanne alueella olevien vastaanottokeskusten piirissä asuvien turvapaikanhakijoiden tai oleskeluluvan ja kunnastanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntä muuttunut kunnassanne vuoden 2016 aikana? (n=149)

	Kuntaa (osuus)
Ei merkittävää muutosta vuoteen 2015	92 (62 %)
Palvelujen kysyntä on kasvanut jonkin verran	44 (30 %)
Palvelujen kysyntä on kasvanut merkittävästi	6 (4 %)
Ei osaa sanoa	7 (5 %)

Valtaosa kunnista pystyi vastaamaan sekä turvapaikanhakijoiden että oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sote-palveluiden kysyntään vähintään tyydyttävästi. Sosiaalihuolto pystyi vastaamaan turvapaikanhakijoiden palvelutarpeeseen vähintään tyydyttävästi 79 % kunnista kun taas oleskeluluvan ja kunnasta kuntapaikan saaneiden sosiaalihuollon tarpeeseen pystyi vastaamaan 73 %. Terveystarpeiden osalta turvapaikanhakijoille palveluita pystyi ongelmitta järjestämään 83 % vastanneista ja oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden osalta 69 %.

Taulukko 3. Miten kuntanne on pystynyt vastaamaan vastaanottopalvelujen piiriin kuuluvien turvapaikanhakijoiden ja oleskeluluvan ja kunnastanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntään?

	Terveystarpeiden huolto kuntaa (osuus)	Sosiaalihuolto kuntaa (osuus)
Turvapaikanhakijat (n=81)		
Hyvin	50 (62 %)	49 (60 %)
Tyydyttävästi	17 (21 %)	15 (19 %)
Huonosti	0 (0 %)	0 (0 %)
Ei osaa sanoa	14 (17 %)	17 (21 %)
Oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneet (n=75)		
Hyvin	43 (57 %)	43 (57 %)
Tyydyttävästi	9 (12 %)	12 (16 %)
Huonosti	1 (1 %)	1 (1 %)
Ei osaa sanoa	22 (29 %)	19 (25 %)

Paperittomia henkilöitä oli hakeutunut sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin 13/155 (8 %) vastanneista kunnista. Paperittomia oli asioinut mm. sairaanhoidon yhteispäivystyksessä ja sosiaalityön päivystyksessä, terveysasemilla (äitiysneuvola, lastenneuvola, avovastaanotot, kouluterveydenhuolto, suun terveydenhuolto), lastensuojelussa sekä psykososiaalisissa palveluissa.

Haasteet turvapaikanhakijoiden sote-palveluiden järjestämisessä

35 kuntaa ilmoitti kohdanneensa joitain haasteita turvapaikanhakijoiden sekä oleskeluluvan ja kotikunnan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveystalveluiden kysyntään vastaamisessa. Eri palveluiden osalta pystyi määrittelemään useampia haasteita.

Kunnat, jotka kokivat haasteita terveystalveluiden järjestämisessä, ilmoittivat erityiseksi haasteekseen henkilöresurssin saatavuuden ja osaamisen. Muiden palvelujen, kuten tulkkipalveluiden saatavuus koettiin myös haasteeksi.

Taulukko 4. Millaisia haasteita kunnallanne on ollut vastata kohonneeseen terveystalveluiden kysyntään?

	Hoitotakuun toteutuminen	Kiireettömän hoidon odotusajan pitkeytyminen	Henkilöstön riittävyys	Henkilöstön osaaminen	Asenneilmapiiri	Muiden palvelujen saatavuus	Kustannusten kasvu	Ostopalveluiden määrän kasvu	Ei haasteita
Äitiysneuvolapalvelut	0	0	13	11	0	9	3	2	12
Lastenneuvolapalvelut	0	1	13	10	0	8	3	1	12
Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto	0	1	10	10	0	8	4	3	12
Mielenterveys- ja päihdepalvelut	4	1	10	7	1	6	2	1	11
Suun terveydenhuolto	4	7	11	8	1	9	3	3	13

Taulukko 5. Millaisia haasteita kunnallanne on ollut vastata kohonneeseen sosiaalipalveluiden kysyntään?

	Hoitotakuun toteutuminen	Kiireettömän hoidon odotusajan pitkittyminen	Henkilöstön riittävyys	Henkilöstön osaaminen	Asenneilmapiiri	Muiden palvelujen saatavuus	Kustannusten kasvu	Ostopalveluiden määrän kasvu	Ei haasteita
Toimeentulotuki ja aikuissosiaalityö	0	3	12	8	1	6	3	1	13
Lapsiperheiden ennaltaehkäisevät sosiaalipalvelut	0	2	8	8	1	5	1	2	15
Lastensuojelu	1	1	8	10	1	6	4	3	13
Vammaispalvelut	0	0	7	6	1	5	3	4	17

3.2 Kunnan turvapaikanhakijoille tuottamat sote-palvelut

Tausta

■ Maahanmuuttovirasto vastaa turvapaikanhakijoiden terveystalveluiden järjestämisestä ja maksaa palveluiden tuottamisesta aiheutuneet kustannukset. Lain kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta mukaan aikuiset turvapaikanhakijat ovat Suomessa oikeutettuja kiireelliseen ja välttämättömään terveydenhuoltoon. Lain mukaan alaikäiset turvapaikanhakijat ovat puolestaan oikeutettuja terveydenhuoltoon samoin perustein kuin kuntalaiset. Sekä aikuiset että alaikäiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja välttämättömiin sosiaalihuollon palveluihin. Kuntien tulee tuottaa äitiys- ja lastenneuvolan, opiskelu- ja kouluterveydenhuollon, päivystyksen ja kiireisen erikoissairaanhoidon palveluita turvapaikkaa hakeville kunnan alueella oleskeleville. Kunnat vastaavat myös tartuntatautien torjunnasta ja rokotuksista alueellaan.

2/68 (3 %) kuntaa ilmoitti, etteivät he tarjonneet aikuisille turvapaikanhakijoille kiireellisiä tai välttämättömiä sote-palveluita, kuten kiireellistä sairaanhoitoa, äitiysneuvolapalveluita, suositeltuja rokotuksia, suun terveydenhuoltoa tai kiireellisiä sosiaalihuollon palveluja. Kunnat, jotka eivät tarjonneet aikuisille turvapaikanhakijoille kiireellisiä tai välttämättömiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, olettivat palvelujen olevan vastaanottokeskusten vastuulla.

6/71 (8 %) kuntaa ilmoitti, etteivät he tarjonneet alaikäisille turvapaikanhakijoille sote-palveluita samoin perustein kuin kuntalaisille. Lastenneuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, lasten suun terveydenhuollon ja lastensuojelun palveluiden tuottaminen oletettiin olevan vastaanottokeskusten vastuulla. Lisäksi kunnilla oli epäselvyyksiä kustannusten korvaamisesta.

3.3 Kuntaan muuttaneiden oleskeluluvan saaneiden sote-palvelut

Tausta

- Kunnilla on lakisääteinen tehtävä tarjota kotoutumista edistäviä palveluja osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja. Kunnan tai kuntayhtymän tulee laatia kotoutumishjelma kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi. Valtio korvaa kunnille kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kotouttamisesta aiheutuvat kustannukset ja tarvittaessa erityiskustannukset
- Kunnat ovat tehneet erilaisia ratkaisuja maahanmuuttajien sosiaali- ja terveystieteiden järjestämiseksi. Maahanmuuttajien sosiaali- ja terveystieteiden palvelut voidaan järjestää joko täysin tai osittain keskitetysti maahanmuuttajien palvelupisteissä tai hajautetusti kuten muulle väestölle. Kunnissa työskentelee tavallisesti vähintään yksi maahanmuuttoasioiden koordinaattori.
- Eräs maahanmuuttajien sosiaali- ja terveydenhuoltoon kotoutumisen haasteista liittyy asiakas- ja potilastietojen siirtymiseen hoitavalta yksiköltä toiselle. Tietojen siirtymistä hankaloittavat tietojärjestelmät, jotka eivät kommunikoi keskenään. Turvapaikanhakijoiden kohdalla henkilötunnuksen puuttuminen vaikeuttaa tietojen yhdistämistä. Turvapaikanhakijoiden sosiaalihuollon asiakastiedot ja terveydenhuollon potilastiedot ovat kahdessa erillisessä tietojärjestelmässä.

Kotouttamishjelma ja koordinaatio

Lisääntyneestä kuntaan muutosta johtuen moni kunta on päivittänyt maahanmuuttajien kotouttamishjelmansa ja kiinnittänyt erityistä huomiota maahanmuuttajatyön kehittämistoimiin. Kolmasosa vastanneista (36 %, 55/153) oli päivittänyt kunnan tai kuntayhtymän kotouttamissuunnitelmaa muuttuneen turvapaikanhakijatilanteen vuoksi.

Kunnissa maahanmuuttajien kotouttamistyötä koordinoivat joko yksittäiset nimetyt kotouttamiskoordinaattorit (15 %, 10/65 vastanneesta) tai kunnalliset kotouttamistyöryhmät (55 %, 36/65). 14 % (9/65) vastanneista järjesti kotouttamistyön ohjauksen alueellisessa yhteistyössä kuntayhtymien koordinaatiotyöryhmissä. Vähemmistö vastanneista ei ollut integroinut kunnallisia maahanmuuttopalveluita (6 %, 4/65) tai ei ollut määritellyt vastuutahoa lainkaan (8 %, 5/65).

Keskitetty vai hajautettu palvelumalli?

Kyselyyn vastanneista valtaosa järjestää oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneille sosiaali- ja terveystieteiden palvelut kuten muulle väestölle (48/71 vastaajaa, 68 %). 19 (27 %) vastaajaa järjestää palvelut joko kokonaan tai osittain keskitetysti. Puolet keskitettyjen palvelujen tarjoajista on järjestänyt palvelut niin, että toimintaa koordinoi maahanmuuttotyön koordinaattori, mutta palvelut annetaan kuten muulle väestölle.

Asiakas- ja potilastietojen siirtyminen

Lähes puolet vastanneista koki puutteita sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojen siirtymisessä. Ongelmia tietojen siirtymisessä esiintyi erityisesti kiireellisen hoidon yhteydessä sekä perustietojen, lääkitysten ja annettujen rokotusten osalta. Syyksi ongelmiin nimettiin sekä asiakastietojärjestelmät, jotka eivät kommunikoi keskenään, henkilötunnuksen puuttuminen ja osin puutteellisesti täytetyt esitiedot, joiden kirjaamisen käytännöt vaihtelevat eri vastaanottokeskuksissa. Eräs kunta pyrki standardoimaan tietojen siirtymistä kuntaan muuton yhteydessä.

Taulukko 6. Miten oleskeluluvan ja kunnastanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden aikaisemmat terveydenhuollon potilastiedot ja sosiaalihuollon asiakastiedot ovat siirtyneet vastaanottokeskuksista kuntaan?

	Terveydenhuollon potilastiedot (n=67)	Sosiaalihuollon asiakastiedot (n=66)
Hyvin/riittäväällä tavalla	15 (22 %)	18 (27 %)
Puutteellisesti	13 (19 %)	10 (15 %)
Huonosti tai ei ollenkaan	7 (10 %)	3 (5 %)

Kuntien voimavarat, vahvuudet ja tulevaisuuden näkymät

60 kuntaa oli kuvannut voimavarojaan ja vahvuuksiaan maahanmuuttajien kotouttamisessa. Kotouttamisen moniammatillinen yhteistyö, kotouttamishankkeet sekä nimetty maahanmuuttajakoordinaattori koettiin vahvuuksiksi. Lisäksi vahvuuksina tuotiin esiin maahanmuuttajien hyvät opiskelu- ja työmahdollisuudet sekä asuntojen hyvä saatavuus. Moni kunta totesi vahvuutensa olevan myös pitkäaikaisessa kokemuksessa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta erityisesti sosiaalityön osalta.

Taulukko 7. Mitkä asiat ovat kunnassanne voimavaroja tai vahvuuksia kotouttamistilanteessa?

Vahvuudet	Kuntaa (lkm)
Henkilöstön riittävyys	10
Henkilöstön osaaminen	35
Työntekijöiden ja päättäjien asenneilmapiiri	32
Palveluiden saatavuus	30
Keskitettyt sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut	13
Muut	17

Valtaosa kyselyyn vastanneista ennakoivat kuntaan muuttavien turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveystalvaiden järjestämisen kokonaistilanteen pysyvän vakaana vuoden 2016 aikana. 11 (18 %) vastaajaa ennakoivat, että kokonaistilanne saattaa huonontua.

Kuvio 1. Miten arvioisitte oleskeluluvan ja kunnastanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisen kokonaistilanteen muuttuvan edellä kuvaamienne haasteiden ja voimavarojen valossa loppuvuoden 2016 aikana?

3.4 Hallinto ja ohjeistus

28/76 (18 %) kuntaa oli törmännyt hallinnollisiin esteisiin turvapaikanhakijoina maahan tulleiden sote-palveluita järjestettäessä. Näistä puolet (14 kuntaa) koki suurimmaksi esteeksi epäselvyydet henkilön oikeudessa sote-palveluihin. Tiedonkulkua eri hallinnonalojen välillä pidettiin myös suurena esteenä (6/28 kuntaa) ja muutama kunta koki suurimmaksi esteeksi lainsäädännön tulkinnan (3/28) sekä maksujen perimisen ongelmat (3/28).

21/72 kuntaa koki alueellisen ja valtakunnallisen ohjeistuksen olevan riittämätöntä. Ohjeistus koettiin ristiriitaiseksi ja hajanaiseksi eri toimijoiden osalta (STM, Maahanmuuttovirasto, THL, AVI/ELY), epäselväksi ja epäkonkreettiseksi, puutteelliseksi laintulkinnan ja lain soveltamisen sekä erikielisten tukimateriaalien osalta.

20/70 kuntaa oli laatinut omia ohjeita tai linjauksia koskien oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneita. Näitä oli sekä maakunnallisia että kuntien ja kuntien eri organisaatioiden sisäisiä ohjeita sosiaali- ja terveydenhuollosta yhdessä ja erikseen, koskien erityisesti kustannusseuranta, varautumista mielenterveys- ja suun terveydenhuoltopalvelujen kysynnän kasvuun sekä tartuntatautien ehkäisyyn, hoitoketjuja ja toimintamalleja. Lisäksi eri hallinnonalan ja valtakunnallisten toimijoiden ohjeita oli koottu yhteen. Muutamassa kunnassa oli myös linjattu, että tarjotaan samat palvelut kuin kantaväestölle.

3.5 Avoimet kysymykset

Turvapaikanhakijoina maahan tulleiden sote-palveluiden järjestämiseen ja kotouttamiseen liittyy haasteita. Kyselyyn vastanneet kunnat saattoivat esittää huoliaan ja toiveitaan tähän liittyen kyselyn viimeisessä avoimessa tekstikentässä.

Turvapaikkaprosessi

Turvapaikkahakemusten käsittelyn kesto voi olla hyvin vaihteleva. Kunnat toivat esiin huolensa pitkittyvän turvapaikkaprosessin vaikutuksesta turvapaikanhakijoiden psyykkiseen hyvinvointiin. Eräs vastaaja kertoi huomanneensa vastaanottokeskusten toiminnassa suuria eroja. Toinen ehdotti alaikäisyksiköiden valvonnan yhdistämistä yksityisten sosiaalipalvelujen kanssa.

Viranomaisviestintä ja -yhteistyö

Kunnat toivat esiin kokemuksensa ristiriitaisista viranomaisohjeista ja korostivat viranomaisten välistä yhteistyötä turvapaikanhakijoiden terveydenhuollon ohjauksessa. Maahanmuuttoviraston toivottiin tiedottavan kunnille vastaanottokeskusten toiminnasta. Myös STM:ltä toivottiin vahvempaa otetta kansallisena toimijana.

Kotouttamisen suunnittelu

Osa kunnista raportoi epätietoisuutta kuntaan muuttavien oleskeluluvan saaneiden määrästä, joka vaikeuttaa kotouttamisresurssien ennakoimista. Kaikki kunnan alueella sijaitsevien vastaanottokeskusten oleskeluluvan saaneet asukkaat eivät välttämättä saa kuntapaikkaa kyseisestä kunnasta. Myös vastaanottokeskusten lakautukset voivat johtaa tilanteisiin, joissa kunnat ovat jo sopineet kuntapaikoista, mutta turvapaikanhakijat siirtyvätkin muualle.

Kunnat toivoivat hyvien toimintamallien jakamista ja soveltamista kotoutumisen edistämiseen. Osa kunnista toi esiin sen, ettei valtion taloudellinen tuki kunnille vastaa todellisia kotouttamisen kustannuksia. Oleskeluluvan saaneiden nopea pääsy kotouttamiskoulutukseen ja toisaalta henkilökunnan osaamisen kehittäminen on tärkeää.

Suvaitsevaisuuden edistäminen ja asenneilmapiiriin vaikuttaminen

Monikulttuuristen arvojen, suvaitsevaisuuden ja myönteisen asenneilmapiiriin edistäminen koettiin tärkeäksi. Nykyinen turvapaikanhakijatilanne luo haasteita ja toisaalta mahdollisuuksia aktiiviseen rasisminvastaiseen työhön.

4 Johtopäätökset

4.1 Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimuksen tuloksia tulkittaessa on otettava huomioon sen menetelmälliset puutteet. Kyselyyn vastasi yhteensä 158 kuntaa Suomen 313 kunnasta. Vastausprosentin jäätyä matalaksi (50 %) tulosten edustavuus kärsii eivätkä osa-analyysit eri AVI:en mukaan antaneet lisäinformaatiota. Yksi huonoon vastausprosenttiin vaikuttanut tekijä oli kyselyn toteutus kesälomakuukausien aikana.

Moni kunnista oli vastannut kyselyyn puutteellisesti, mikä edelleen alensi vastausosuutta yksittäisten kysymysten kohdalla. Puutteellisten vastausten syynä oli se, ettei kysymyksiä ollut määritelty pakollisiksi.

Kysely oli osoitettu kunnanjohtajille. Moni kunta oli kuitenkin jakanut kyselyn eteenpäin vastattavaksi henkilölle, jolla on asiantuntemusta kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon maahanmuuttajapalveluihin liittyen. Vastauksista kävi kuitenkin ilmi, että osa vastaajista ei ollut ymmärtänyt kysymyksiä oikein. Esimerkiksi vastaamatta jättämissä ja ”en osaa sanoa”-vastauksia esiintyi runsaasti. On siis todennäköistä, että vastauksissa esiintyy virheraportointia.

Kyselyssä esiintyvät vaikeasti avautuvat käsitteet saattoivat vaikeuttaa asiaan perehtymättömän vastaamista. Kunnan vastuut sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisessa turvapaikanhakijoille ja toisaalta oleskeluluvan saaneille henkilöille ovat erilaisia.

4.2 Kunnat kokevat sote-palvelujen kysynnän ja tarjonnan olevan tasapainossa

Valtaosa kyselyyn vastanneista kunnista ei kesällä 2016 ollut havainnut muutosta turvapaikanhakijoiden eikä oleskeluluvan saaneiden henkilöiden palvelujen kysynnässä vuoteen 2015 verrattuna. Turvapaikanhakijoiden osalta kyseessä voi olla epäselvyys heidän oikeudestaan sote-palveluihin ja toisaalta se, ettei turvapaikanhakijoiden sote-palvelujen kysyntä ole laajuudeltaan merkittävää suhteessa muihin peruspalveluihin. Toisaalta oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden osalta selitys vakaaseen tilanteeseen voisi olla turvapaikkaprosessin aiheuttama viive maahan saapumisesta oleskeluluvan ja kuntapaikan myöntämiseen: syyskuussa 2016 myön- teisiä päätöksiä oli vuoden 2015 alusta tehty 6500, eikä kaikilla näistä ole vielä kuntapaikkaa.

4.3 Turvapaikanhakijoiden pääsy kunnallisiin sote-palveluihin on eriarvoista

Vaikka vastaanottokeskusten terveydenhoitajat ja sosiaalityöntekijät sekä yksityiset terveyspalveluiden tuottajat hoitavat valtaosan turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuollon ongelmista, on kunnalla velvollisuus järjestää mm. äitiys- ja lastenneuvola, opiskelu- ja kouluterveydenhuolto, päivystys, välttämätön erikoissairaanhoito ja rokotukset sekä tartuntatautien torjunta alueellaan. Näin ollen palvelujen kysynnän muuttumattomuus herättää kysymyksen, ovatko turvapaikanhakijat todella päässeet heille kuuluvien palveluiden piiriin.

Vastaaminen kysymykseen turvapaikanhakijoiden pääsystä heille kuuluviin kunnallisiin sote-palveluihin edellyttää ymmärrystä ja yhtenäistä käsitystä siitä, mihin kunnallisiin palveluihin aikuisilla ja alaikäisillä turvapaikanhakijoilla on oikeus. Viimeaikaisten uutisten perusteella monet kunnat eivät ole varmoja turvapaikanhakijoiden oikeuksista sote-palveluihin (Keski-suomalainen; Etelä-Suomen Sanomat). Tästä johtuen on ristiriitaista, että suurin osa kyselyyn vastanneista totesi, että aikuiset ja alaikäiset turvapaikanhakijat ovat päässeet kunnallisten sote-palveluiden piiriin.

Maahanmuuttovirasto ja THL selvittivät vastaanottokeskusten käsitystä turvapaikanhakijoiden terveydenhuollon toteutumisesta kyselyllä keväällä 2016 ja toistettuna syksyllä 2016 (THL 2016). Kyselyn perusteella kävi ilmi, että äitiys- ja lastenneuvolapalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut eivät toteudu samalla tavalla eri kunnissa. Onkin ilmeistä, että palveluihin pääsyä tulee ensisijaisesti tarkastella palvelunkäyttäjien näkökulmasta, ei palvelun tarjoajan. Syyskuussa 2016 vastaanottokeskuksille tehdyn seurantakyselyn perusteella voidaan todeta, että eriarvoisuus esimerkiksi kouluterveydenhuoltoon pääsyn suhteen on jopa kasvanut.

THL on muistuttanut kuntia heidän velvollisuudestaan tarjota kouluterveydenhuoltopalvelut turvapaikanhakijalapsille (THL Infektio-uutiset). Suomen Lastenlääkäriyhdistys on ottanut voimakkaasti kantaa lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon eriarvoiseen toteutumiseen (SLY Lehdistö tiedote 9/2016).

4.4 Valtakunnalliset ja alueelliset ohjeet ovat ristiriitaisia

Turvapaikanhakijoiden ja oleskeluluvan saaneiden henkilöiden sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen edellyttää monialaista ja poikkihallinnollista yhteistyötä. Sisäministeriön alainen Maahanmuuttovirasto vastaa turvapaikanhakijoiden vastaanottopalveluiden järjestämisestä. Maahanmuuttovirasto on sopinut maahantulotarkastusten ja virka-ajan sairausvastaanoton tuottamisesta yksityisten palveluntuottajien kanssa. Sopimus ei sisällä äitiys- eikä lastenneuvolaa, rokotuksia eikä myöskään kouluterveydenhuollon palveluita toisin kuin jotkut sopimuksen ulkopuoliset tahot ovat toimintaohjeistuksissaan antaneet ymmärtää (HUS-ESAVI ja LAVI-LPSHP-LSHP ohjeet 2015). Myös vastaanottokeskusten sairaan- ja terveydenhoitajat tuottavat maahantulotarkastuksia sekä terveyden- ja sairaanhoidon palveluita.

Sosiaali- ja terveysministeriö seuraa ja ohjaa hallinnonalaansa kuuluen myös turvapaikanhakijoiden terveydenhuollon toteutumista valtakunnallisesti. STM on vuonna 2009 ohjeistanut pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden maahantulotarkastusten sisältöä. Syksyllä 2015 STM ohjeisti, että kansallisten rokotusohjelman rokotteita voidaan käyttää turvapaikanhakijoiden rokottamisessa. Lisäksi STM ohjeistaa verkkosivuillaan turvapaikanhakijoiden sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyen. Keväällä 2016 STM selkeytti lain tulkintaa terveydenhuollon ja lastensuojelupalveluiden osalta (Kuntainfot 1/2016 ja 2/2016). Kuntaliitto ohjeisti kuntia yksityiskohtaisesti turvapaikanhakijoiden sote-palveluista 29.4.2016 (Kuntaliiton yleiskirje).

THL on ohjeistanut verkkosivuillaan turvapaikanhakijoiden infektioiden ehkäisystä ja rokotuksista. Lisäksi verkkosivuilla on paljon tietoa ja materiaaleja maahanmuuttajien terveyteen ja hyvinvointiin liittyen. THL:n turvapaikanhakijoiden terveydenhuollon asiantuntijalääkärit yhdessä Maahanmuuttoviraston terveystiimin kanssa konsultoivat ja kouluttavat turvapaikanhakijoiden terveydenhuollon kysymyksissä.

Kansallisten ohjeiden lisäksi turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuoltoa on ohjeistettu myös muiden toimijoiden taholta. Näissä Kuntaliiton ja joidenkin AVI:ien ja sairaanhoitopiirien ohjeissa lakia ja kansallisia ohjeita on tulkittu osin eri tavalla, joka on aiheuttanut hämmennystä kunnissa kuten kyselystäkin käy ilmi.

5 Suositukset

- 1) Sosiaali- ja terveysministeriö laatii sote-toimijoiden käyttöön selkeän tietopaketin eri taustaisten maahanmuuttajien, kuten turvapaikanhakijoiden, oleskeluluvan saaneiden pakolaisten ja paperittomien oikeuksista käyttää sote-palveluja. Tässä tietopaketissa tulisi käsitellä erityistä tukea tarvitsevien palveluja, nykyainsäädännön tulkintaa ja sen soveltamista.
- 2) Sosiaali- ja terveysministeriö tekee yhteistyötä keskeisten toimijoiden kanssa varmistuen, että kaikilla sote-toimijatasoilla on riittävä tieto edellä mainittujen väestöryhmien oikeuksista sote-palveluihin.
- 3) Sosiaali- ja terveysministeriö edellyttää aluehallintoviranomaisia valvomaan ja ilmoittamaan ministeriölle poikkeavuuksista kansallisten ohjeiden toteutumisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa alueellaan.
- 4) Sosiaali- ja terveysministeriö edistää maahanmuuttajien kotouttamista, ohjaa aluehallintoviranomaisia ja heidän yhdenvertaista kohteluaan yhteistyössä eri ministeriöiden, kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Rekommendationer

- 1) Social- och hälsovårdsministeriet tar fram ett klart informationspaket för aktörer inom social- och hälsovården angående rätten att använda social- och hälsovårdstjänster när det gäller invandrare med olika bakgrund, såsom asylsökande, flyktingar som beviljats uppehållstillstånd och papperslösa. Informationspaketet ska ge information om service för personer som behöver särskilt stöd samt om tolkningen och tillämpningen av den nuvarande lagstiftningen.
- 2) Social- och hälsovårdsministeriet samarbetar med centrala aktörer och säkerställer att aktörer på alla nivåer inom social- och hälsovården har tillräckligt med information om de ovan nämnda befolkningsgruppernas rätt till social- och hälsovård.
- 3) Social- och hälsovårdsministeriet förutsätter att regionförvaltningsmyndigheterna övervakar och underrättar ministeriet om avvikelser inom sitt område när det gäller genomförandet av de nationella anvisningarna om social- och hälsovård.
- 4) Social- och hälsovårdsministeriet främjar integration och jämlikt bemötande av invandrare i samarbete med olika ministerier, medborgarorganisationer och andra centrala aktörer.

Recommendations

- 1) The Ministry of Social Affairs and Health will, for the use of SOTE actors, prepare a clear information package on the rights of immigrants from different backgrounds, such as asylum-seekers, refugees granted a residence permit and undocumented persons, to use SOTE services. This information package should deal with services for people requiring special forms of support, and the interpretation and application of the current legislation.
- 2) The Ministry of Social Affairs and Health will cooperate with key actors ensuring that SOTE actors at all levels have sufficient information about the rights of the abovementioned population groups to SOTE services.
- 3) The Ministry of Social Affairs and Health will require the Regional State Administrative Agencies to monitor and inform the Ministry of divergences in the implementation of national guidelines in social welfare and public health service care within their areas.
- 4) The Ministry of Social Affairs and Health will promote the integration and equal treatment of immigrants in cooperation with the various ministries, non-governmental organisations and other key actors.

Lähteet

- Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin 18.12.2015. Dnro 4096/4/14. Toimeentulotuki ei ole laissa sidottu oleskeluoikeuteen. Linkki: [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?\\$%7BAPPL%7D=ereopaa&\\$%7BBA SE%7D=ereopaa&\\$%7BTHWIDS%7D=0.9/1456753149_8941&\\$%7BTRIPPIFE%7D=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?$%7BAPPL%7D=ereopaa&$%7BBA SE%7D=ereopaa&$%7BTHWIDS%7D=0.9/1456753149_8941&$%7BTRIPPIFE%7D=PDF.pdf)
- Etelä-Suomen Sanomat 7.10.2016. Lahti tarjoaa turvapaikanhaki-joille neuvolan - Migri jatkaa neuvotteluja Heinolan kanssa. Linkki: <http://www.ess.fi/uutiset/paijathame/art2308333>
- Helsingin ja Uudenmaan Sairaanhoidopiiri ja Etelä-Suomen Alue-hallintovirasto. Paikallinen sovellusohje HUS-alueelle: Turva-paikanhakijoiden terveydenhuollon koordinointi 13.11.2015
- Helsingin kaupunginhallituksen päätös 26.11.2013 (§ 404). Ns. paperittomien henkilöiden terveyspalveluiden järjestäminen. Linkki: <https://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2012-013136/khs-2013-44/>
- Keskisuomalainen 7.10.2016. Osa kunnista jättänyt turvapaikanhakijalapsen ilman neuvolaa. Linkki: <http://www.ksml.fi/kotimaa/Osa-kunnista-j%26C3%A4tt%26C3%A4nyt-turvapaikanhakijalapsen-ilman-neuvolaa/850805>
- Kuntaliitto. Turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveyspalvelut vastaanottokeskuksissa ja kuntien rooli – yleiskirje 29.4.2016. Linkki: <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/yleiskirjeet-lausunnot/yleiskirjeet/2016/Sivut/yleiskirje-6-2016.aspx>
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnustamisesta ja auttamisesta 746/2011. Finlex. Linkki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>
- Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. Finlex. Linkki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/>
- Länsi-Pohjan sairaanhoidopiiri, Lapin sairaanhoidopiiri ja Lapin aluehallintovirasto 6.10.2015. Turvapaikanhakijoiden infektioiden ehkäisy ja rokotukset – paikallinen sovellusohje Lapin ja Länsi-Pohjan sairaanhoidopiirin alueelle.
- Lääkärilehti 2016;(71)18:1295. Turvapaikanhakijoiden lasten hoidossa ilmeni puutteita. Linkki: <http://www.laakarilehti.fi/ajassa/ajankohtaista/turvapaikanhakijoiden-lasten-hoidossa-ilmeni-puutteita/>
- Maahanmuuttovirasto 10.8.2016. Vastaanottopalvelujen lakkaaminen vastaanottolain 14 a §:n nojalla. Linkki: http://www.paperittomat.fi/wp-content/uploads/2016/09/Maahanmuuttovirasto_-vastaanottopalveluiden_lakkaamisesta.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Kuntainfo 9.2.106 (1/2016). Kuntien on annettava turvapaikanhakijoille kiireelliset ja välttämättömät terveyspalvelut. Linkki: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kuntainfo-kuntien-on-annettava-turvapaikanhakijoille-kiireelliset-ja-valttamattomat-terveyspalvelut
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Kuntainfo 15.4.2016 (2/2016). Ala-ikäisillä turvapaikanhakijoilla on oikeus lastensuojelun palve-luihin. Linkki: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kuntainfo-alaikaisilla-turvapaikanhakijoilla-on-oikeus-lastensuojelun-palveluihin
- Sosiaali ja terveysministeriö, verkkosivut, viitattu 18.10.2016. Turvapaikanhakijoiden sosiaaliturva ja palvelut Suomessa. Linkki: <http://stm.fi/turvapaikanhakijoiden-palvelut>
- Suomen Lastenlääkäriyhdistys ry, lehdistötiedote 27.9.2016. Terveydenhuoltopalvelut tarjottava tasavertaisesti myös turvapai-kanhakijalapsille. Linkki: http://www.suomenlastenlaakariyhdistys.fi/sites/default/files/SLY_Lausunto_maahanmuuttajalapsen_270916.pdf
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010. Finlex. Linkki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- Turun kaupunginvaltuuston päätös 16.11.2015. Linkki: <http://ah.turku.fi/kv/2015/1116011x/3306249.htm>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 11/2014. Paperittomien terveyspalvelut Suomessa. Linkki: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-156-3>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 19/2016. Turvapaikanhakijoiden terveydenhuolto 2015-2016 - Tutkimusraportti vastaanottokeskuksista.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, infektiouutinen 13.9.2016. Myös kouluterveydenhuolto osallistuu tartuntatautien torjuntaan. Linkki: <https://www.thl.fi/fi/-/myos-kouluterveydenhuolto-osallistuu-tartuntatautien-torjuntaan>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, viitattu 19.10.2016, Turvapaikanhakijoiden infektioiden ehkäisy ja rokotukset. Linkki: <https://www.thl.fi/fi/web/infektioaudit/audit-ja-mikrobit/erityisryhmittain/turvapaikanhakijoiden-infektioiden-ehkaisy-ja-rokotukset>

Sosiaali- ja terveydenhuollon kysely kunnanjohtajille

Linkki kyselyyn: <https://www.webpolsurveys.com/S/34FC02AF86DA8277.par>

Hyvä kyselyyn vastaaja,

Vuonna 2015 poikkeuksellisen suuri määrä henkilöitä haki Suomesta turvapaikkaa. Turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajan turvapaikanhakijat kuuluvat laissa kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotosta (746/2011) määriteltyjen vastaanottopalveluiden piiriin. Lain mukaan aikuiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja kiireellisiin ja ammattihenkilöiden arvioimiin välttämättömiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja terveydenhuollon ja lastensuojelun palveluihin samoin perustein kuin henkilöt, joilla on kotikunta Suomessa. Jos turvapaikanhakijalle myönnetään turvapaikka, hän saa oleskeluluvan ja kotikunnan Suomessa. Kotikunta vastaa oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista.

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää turvapaikanhakijoiden sekä oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kysyntää sekä ennakoida tilanteen kehittymistä. Kyselyn toteuttaa sosiaali- ja terveysministeriö yhteistyössä aluehallintovirastojen ja Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen kanssa. Kyselyn tulokset auttavat turvapaikanhakijoiden kotouttamista edistävien valtakunnallisten ja alueellisten ohjeiden ja toimenpiteiden suunnittelussa.

Vastaajia pyydetään arvioimaan tilannetta viimeisen puolen vuoden ajalta 1.1.2016–30.6.2016.

Ohjeet vastaajalle

Kysely on mahdollista lähettää vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi (*). Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Annetut vastaukset tallentuvat. Vastaajaa voi myös välillä vaihtaa. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselyn lopussa olevaa Lähetä-painiketta. Lähettämisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

1. Yhdyshenkilö*

- Etunimi
- Sukunimi
- Sähköposti
- Titteli
- Organisaatio

2. Minkä aluehallintoviraston alueella kuntanne sijaitsee?*

- Etelä-Suomen AVI
- Itä-Suomen AVI
- Lapin AVI
- Lounais-Suomen AVI
- Länsi- ja Sisä-Suomen AVI
- Pohjois-Suomen AVI

3. Vastaukset koskevat seuraavaa kuntaa / kuntia Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella

- Asikkala Askola Espoo Forssa Hamina Hanko Hartola Hattula Hausjärvi Heinola
 Helsinki Hollola Humppila Hyvinkää Hämeenkoski Hämeenlinna Iitti Imatra Inkoo Janakkala
 Jokioinen Järvenpää Karkkila Kauniainen Kerava Kirkkonummi Kotka Kouvola Kärkölä Lahti
 Lapinjärvi Lappeenranta Lemi Loppi Lohja Loviisa Luumäki Miehikkälä Myrskylä Mäntsälä
 Nastola Nurmijärvi Orimattila Padasjoki Parikkala Pornainen Porvoo Pukkila Pyhtää Raasepori
 Rautjärvi Riihimäki Ruokolahti Savitaipale Sipoo Siuntio Sysmä Taipalsaari Tammela Tuusula
 Vantaa Vihti Virolahti Ypäjä

4. Vastaukset koskevat seuraavaa kuntaa / kuntia Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella

- Enonkoski Heinävesi Hirvensalmi Iisalmi Ilomantsi Joensuu Joroinen Juankoski Juuan kunta Juva
 Kaavi Kangasniemi Keitele Kitee Kiuruvesi Kontiolahti Kuopio Lapinlahti Leppävirta Lieksa
 Liperi Mikkeli Mäntyharju Nurmes Outokumpu Pertunmaa Pieksämäki Pielavesi Polvijärvi Puumala
 Rantasalmi Rautalampi Rautavaara Rääkkylä Savonlinna Siilinjärvi Sonkajärvi Sulkava Suonenjoki Tervo
 Tohmajärvi Tuusniemi Valtimo Varkaus Vesanto Vieremä

5. Vastaukset koskevat seuraavaa kuntaa / kuntia Lapin aluehallintoviraston alueella

- Enontekiö Inari Kemi Kemijärven kaupunki Keminmaa Kittilä Kolari Muonio Pelkosenniemi Pello
 Posio Ranua Rovaniemi Salla Savukoski Simo Sodankylä Tervola Tornio Utsjoki
 Ylitornio

6. Vastaukset koskevat seuraavaa kuntaa / kuntia Lounais-Suomen aluehallintoviraston alueella

- Aura Eura Eurajoki Harjavalta Honkajoki Huittisten kaupunki Jämijärvi Kaarina Kankaanpää Karvia
 Kemiönsaari Kokemäki Koski TL Kustavi Köyliö Laitila Lieto Loimaa Luvia Marttila
 Masku Merikarvia Mynämäki Naantali Nakkila Nousiainen Oripää Paimio Parainen Pomarkku
 Pori Pyhäranta Pöytyä Raisio Rauma Rusko Salo Sauvo Siikainen Somero
 Säskylä Taivassalo Turku Ulvila Uusikaupunki Vehmaa

7. Vastaukset koskevat seuraavaa kuntaa / kuntia Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella

- Akaa Alajärvi Alavus Evijärvi Halsua Hankasalmi Hämeenkyrö Ikaalinen Ilmajoki Isojoki
 Isokyrö Joutsa Juupajoki Jyväskylä Jämsä Kangasala Kannonkoski Kannus Karijoki Karstula
 Kaskinen Kauhajoki Kauhava Kaustinen Keuruu Kihniö Kinnula Kivijärvi Kokkola Konnevesi
 Korsnäs Kristiinankaupunki Kruunupyy Kuhmoinen Kuortane Kurikka Kyyjärvi Laihia Lappajärvi Lapua
 Laukaa Lempäälä Lestijärvi Luhanka Luoto Maalahti Multia Mustasaari Muurame Mänttä-Vilppula
 Nokia Närpiö Orivesi Parkano Pedersöre Perho Petäjävesi Pietarsaari Pihtipudas Pirkkala
 Punkalaidun Pälkäne Ruovesi Saarijärvi Sastamala Seinäjoki Soini Tampere Teuva Toholampi
 Toivakka Urjala Uurainen Uusikaarlepyy Vaasa Valkeakoski Vesilähti Veteli Viitasaari Vimpeli
 Virrat Vöyri Ylöjärvi Ähtäri Äänekoski

8. Vastaukset koskevat seuraavaa kuntaa / kuntia Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella

- Alavieska Haapajärvi Haapavesi Hailuoto Hyrynsalmi Ii Kajaani Kalajoki Kempele Kuhmo
 Kuusamo Kärsämäki Liminka Lumijoki Merijärvi Muhos Nivala Oulainen Oulu Paltamo
 Pudasjärvi Puolanka Pyhäjoki Pyhäjärvi Pyhäntä Raahе Reisjärvi Ristijärvi Sievi Siikajoki
 Siikalatva Sotkamo Suomussalmi Taivalkoski Tyrnävä Utajärvi Vaala Ylivieska

9. Onko kuntanne kotouttamisohjelmaa päivitetty muuttuneen turvapaikanhakijatilanteen vuoksi?

- Kyllä
- Ei

10. Onko kuntanne alueella olevien vastaanottokeskusten piirissä asuvien turvapaikanhakijoiden tai oleskeluluvan ja kunnastanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntä muuttunut kunnassanne vuoden 2016 aikana?

- Ei merkittävää muutosta vuoteen 2015
- Palvelujen kysyntä on kasvanut jonkin verran
- Palvelujen kysyntä kasvanut merkittävästi
- En osaa sanoa

11. Onko sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin (esim. toimeentulotuki, päivystyspalvelut) hakeutunut henkilöitä, jotka eivät ole vastaanottopalveluiden piiriin kuuluvia turvapaikanhakijoita, eikä heillä ole oleskelulupaa?

- Kyllä, mihin palveluihin
- Ei
- En osaa sanoa

Mikäli palvelujen kysynnässä on havaittu kasvua tai tiedossa on muutoksia, olkaa hyvä ja siirtykää tarkempiin tilannetietokysymyksiin. Kysymyksissä tarkennetaan sekä sosiaali- että terveydenhuollon ajantasaista tilannekuvaa.

Mikäli sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kysynnässä ei ole tapahtunut muutoksia (esimerkiksi siksi, ettei kuntanne alueella ole vastaanottokeskuksia tai kuntaanne ei ole muuttanut oleskeluluvan ja kunnastanne kuntapaikan saaneita turvapaikanhakijoita), eikä tilanteeseen ole tiedossa muutoksia, voitte lopettaa kyselyn tähän ja painaa kyselyn lopussa olevaa **Lähetä-painiketta**. Kiitos vastaamisesta.

.....

YLEISET KYSYMYKSET HAASTEISTA JA KUORMITTAVUUDESTA

12. Oletteko törmänneet hallinnollisiin esteisiin vastaanottopalvelujen piiriin kuuluvien turvapaikanhakijoiden tai oleskeluluvan ja kunnastanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden palveluja järjestettäessä?

○ Kyllä

Valitse jokin seuraavista vaihtoehdoista

- Epäselvyydet henkilön oikeudessa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin
- Lainsäädännön tulkintaongelmat
- Maksujen perimisen ongelmat
- Tiedonkulku eri hallinnonalojen välillä

○ Ei

13. Miten kuntanne on pystynyt vastaamaan vastaanottopalvelujen piiriin kuuluvien turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntään?

	Hyvin	Tyydyttävästi	Huonosti	En osaa sanoa
Sosiaalipalvelut	☐	☐	☐	☒
Terveyspalvelut	☐	☐	☐	☐

14. Miten kuntanne on pystynyt vastaamaan oleskeluluvan ja kunnastanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kysyntään?

	Hyvin	Tyydyttävästi	Huonosti	En osaa sanoa
Sosiaalipalvelut	☐	☐	☐	☐
Terveyspalvelut	☐	☐	☐	☐

MIKÄLI KUNNALLANNE EI OLE OLLUT HAASTEITA PALVELUIDEN JÄRJESTÄMISESSÄ, SIIRTYKÄÄ KYSYMYKSEEN 17.

15. Millaisia haasteita kunnallanne on ollut vastata kohonneeseen sosiaali- ja terveystalouden kysyntään? Olkaa hyvä, ja vastatkaa kaikkiin esitettyihin kohtiin.

	Hoitotakuun toteuttaminen	Kiireettömän hoidon/palvelun	Henkilöstön riittävyys	Henkilöstön osaaminen (kieli, kulttuuriosaaminen)	Asenneilmapiiri	Puutteet muiden palvelujen saatavuudessa (esim. tulkkipalvelut)	Kustannusten kasvu	Ostopalveluiden määrän kasvu	Ei haasteita
		odotusajan pitkittyminen							
Äitiysneuvolapalvelut	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastenneuvolapalvelut	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mielenterveys- ja päihdepalvelut	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suun terveydenhuolto	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toimeentulotuki ja aikuisosiaalityö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsiperheiden ennalta ehkäisevät sosiaalipalvelut	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastensuojelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vammaispalvelut	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16. Onko jotain muita palveluja, joissa on koettu haasteita? Mitä haasteita?

KYSYMYKSET, JOTKA KOSKEVAT AINOASTAAN VASTAANOTTOPALVELUIDEN PIIRIIN KUULUVIA TURVAPAIKANHAKIJOITA.

17. Ovatko alle 18-vuotiaat turvapaikanhakijat saaneet sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita kunnastanne samoin perustein kuin kuntalaiset (esim. lastenneuvola, kouluterveydenhuolto, opiskeluterveydenhuolto, suun terveydenhuolto, lastensuojelu jne.)?

- Kyllä
- Eivät, miksi ei?
- Kunnan alueella ei ole alaikäisiä turvapaikanhakijoita
- En osaa sanoa

18. Ovatko aikuiset turvapaikanhakijat saaneet sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita kunnastanne (esim. kiireellinen sairaanhoito, äitiysneuvola, suositellut rokotukset, suun terveydenhuolto, kiireelliset sosiaalihuollon palvelut jne.)?

- Kyllä
- Eivät, miksi ei?
- Kunnan alueella ei ole aikuisia turvapaikanhakijoita
- En osaa sanoa

KYSYMYKSET, JOTKA KOSKEVAT AINOASTAAN OLESKELULUVAN JA KUNNASTANNE KUNTAPAIKAN SAANEITA TURVAPAIKANHAKIJOITA

19. Onko kuntanne laatinut omia ohjeita tai linjauksia koskien oleskeluluvan ja kunnassanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- tai terveyspalveluiden osalta? Esim. ohjeistus tai malli mielenterveyspalvelujen järjestämisestä maahanmuuttajataustaisille henkilöille tai muusta poikkihallinnollisesta yhteistyöstä.

- Kyllä, mitä ohjeita tai linjauksia?
- Ei
- En osaa sanoa

20. Miten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut järjestetään kunnassanne kuntapaikan ja oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille?

- Keskitetysti (esim. ulkomaalaistoimisto, maahanmuuttajapalvelu)
- Keskitetysti vain terveydenhuollon palvelut
- Keskitetysti vain sosiaalihuollon palvelut
- Kuten muulle väestölle
- Muulla tavalla
- En osaa sanoa

21. Mikä taho kunnassanne koordinoi oleskeluluvan ja kunnassanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita?

22. Mitkä asiat ovat kunnassanne voimavaroja tai vahvuuksia kotouttamistilanteessa? Voitte valita yhden tai useita vastauksia.

- Henkilöstön riittävyys
- Henkilöstön osaaminen
- Työntekijöiden tai päättäjien asenneilmapiiri
- Palvelujen saatavuus
- Kotoutuville keskitetyt sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut (esim. ulkomaalaistoimisto, maahanmuuttajapalvelu)
- Joku muu, mikä?
- En osaa sanoa

23. Miten oleskeluluvan ja kunnassanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden aikaisemmat terveydenhuollon potilastiedot ja sosiaalihuollon asiakastiedot ovat siirtyneet vastaanottokeskuksista kuntaan?

	Hyvin/Riittävällä tavalla	Puutteellisesti	Huonosti tai ei ollenkaan	En osaa sanoa
Terveydenhuollon potilastiedot	☐	☐	☐	☐
Sosiaalihuollon asiakastiedot	☐	☐	☐	☐

24. Millaisia haasteita kyseisten tietojen siirtymiseen liittyy?

25. Miten arvioisitte oleskeluluvan ja kunnastanne kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisen kokonaistilanteen muuttuvan edellä kuvaamienne haasteiden ja voimavarojen valossa loppuvuoden 2016 aikana?

- Tilanne paranee
- Tilanne pysyy ennallaan
- Tilanne huononee
- En osaa sanoa

26. Onko saatavilla oleva valtakunnallinen ja alueellinen ohjeistus oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osalta riittävä tällä hetkellä?

- Kyllä
- Ei
- Jos ei, mistä asiasta ohjeistusta kaivataan?
- En osaa sanoa

27. Mahdollisia muita kuntapaikan ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijatilanteeseen liittyviä huomioita, jotka haluatte aluehallintovirastolle, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitokselle ja sosiaali- ja terveysministeriölle välittää.